

Közgazdasági Szemle, XLVIII. évf., 2001. július–augusztus (693–699. o.)

Racionalitás és méltányosság Tanulmányok Augusztinovics Máriának

Szerk.: Király Júlia–Simonovits András–Száz János
Közgazdasági Szemle Alapítvány, Budapest, 2000, 444 oldal

I.

A rendszerváltozás évtizedében megszokhattuk, hogy a szabadság kaotikus rendtelenséget szült, legalábbis a könyvkiadás és a könyvterjesztés területén. Egyfelől: a harmincas évek óta nem tapasztalt ütemű pezsgés jele az, hogy évi 18-20 ezer cím jelenik meg, ami több mint bármely aranykorra minősített időszakban. Ugyanakkor e kínálatnak a töredéke kapható, különösen folyamatosan. A könyvértékesítés ugyanolyan profitérdekelt és készletminimáló szakmává vált, mint mondjuk a vendéglátás, a tipikus tétel a frissensült, az egynyári könyv, a krimi, a legújabb hogyan legyünk könnyen gyorsan gazdagok című kézikönyv. A magvasabb mondandót hordozó, tudományos igényű könyveknek már a megszületése is különös történet, s hazai elméleti munka esetén nem is nagyon szokásos, hogy az eredetileg erre szakosodott kiadók tegyék hozzáférhetővé a szellemi terméket. Ezen a sajátos helyzeten segít immár jelentékenynek mondható könyvkiadói tevékenységével a Közgazdasági Szemle Alapítvány, amelynek kiadásában ismét „tartós fogyasztási cikkel” lehettünk gazdagabbak. Az Augusztinovics Mária tiszteletére összeállított *Festschrift* a magyar szellemi élet igazi eseménye, az igényes kivitel és az izgalmas tartalom méltó egységbe foglalása.

Augusztinovics Mária közgazdasági életünk különleges értéke. Mint a jelen kötetet bemutató rendezvényen többen is észrevételezték, a születésnap alkalmából olyanok jöttek össze, akik hosszú évek óta nem keresték egymás társaságát. S a kötetben is jól megfér egymás mellett a legkülönbözőbb közgazdasági iskolák, a legkülönbözőbb politikai szemléletek és megközelítések együttese. Nem kevesebb, mint huszonkilenc neves szerző vállalta és teljesítette az ilyen alkalmakkor lekéshetetlen határidőt, s alkotott színvonalasat, többnyire – vélhetően – maradandót is. És ez a teljesítmény összegzően jellemzi azt, ami Guszti személyiségén keresztül összehozta a szerzőket: a minőség és a színvonal iránti feltétlen igényesség. Ez társul a korunkban ugyancsak hiánycikké vált többirányú nyitottsággal, a más nézeten lévők, a más eljárásokat alkalmazók elfogadására való készséggel, hogy ne mondjuk: eredeti kíváncsisággal, ami nem hagy helyet az előítéleteknek és a sémáknak.

Az ilyen kötetben szokásos – és mindig érdekes – életpálya-interjú követően a kötet hat fő részre tagolódik. Az első, az életpálya-modellekkel foglalkozik, az együtt élő korosztályok közti elosztási kérdéseket vizsgálja. A második nagy rész a kilencvenes évek közéleti slágertémájának számító nyugdíjreform kérdéseit taglalja, technikai és szociológiai összefüggésekre egyaránt kitérve. A harmadik rész tanulmányainak tárgya a piac és a pénz, míg a negyedikben a vállalati és a népgazdasági teljesítmények mérése, a *mi mennyi* kérdése áll az elemzések tengelyében. Az ötödik rész térségünk fejlődési pályáját vizsgálja, az EU és a külsőforrás-bevonás, valamint a vállalkozásfejlesztés összefüggésében. Végül – kissé félrevezetően – globalizáció címszó alatt a megváltozó makro- és mikrogazdaság különféle

összefüggéseiről, új megközelítést igénylő jelenségeiről olvashatunk tanulmányokat. A kötetet az ünnepeelt tudományos közleményeinek jegyzéke zárja.

Már a témák felsorolása és számosságuk is kizárja azt, hogy egy ily szerteágazó tematikájú kötetről konvencionális ismertetőt lehessen írni, hogy – talán az ünnepelet leszámítva – senki sem tekintheti magát e sokféle kérdés megítélésére egyaránt illetékesnek. A jelen recenziót ízelítőnek szánva, a gazdaságpolitikai irányultságú 5. és a nemzetközi kérdéseknek szentelt 6. részből emelnék ki néhány gondolatébresztő tanulmányt.

Ehrlich Éva és *Révész Gábor* a térségbeli átalakulás és az EU-csatlakozás kérdéséről közölnek nagyívű összegző áttekintést. Az elemzésben (például 288–289. o.) kiemelt helyet kap annak bemutatása, hogy a tagjelölt országok a közösségi vívmányok teljes körű és maradéktalan átvételére tartalmilag nincsenek fölkészülve, ugyanakkor az EU fogadókészsége sem éppen maradéktalan. A pénzügyi korlátok és a keleti bővülés következményeinek eltűzése egyaránt tartózkodóvá teszik az uniót. A kibővíthetőség – húzák alá – az EU strukturális reformjainak függvénye.

Halpern László és *Neményi Judit* az EU-hoz való fiskális konvergencia kérdéseit elemzik. Kiemelik, hogy a fenntartható növekedéshez további fiskális kiigazításra lesz szükség. Ugyanakkor a reálkonvergencia követelménye és az árfolyam felértékelődése között feszültségek jöhetnek létre, aminek áthidalása nem triviális feladat a tagjelöltek gazdaságpolitikája számára.

Kovács Almos elemzése az 1993–1994. és az 1998–1999. évi makrogazdasági folyamatokat állítja párhuzamba. A két szakasz közti különbségeket hangsúlyozva, a szerző kiemeli az államháztartás csökkenő és a közvetlen, befektetési célú vállalkozói hitel-felvételek növekvő szerepét. Véleménye szerint a forrásbevonás az évtized végén nem a hazai megtakarítások elégtelenségét ellensúlyozó jellegű volt, ezért kiigazító lépésekre nincs szükség. A szerző vitába száll a megtakarítási hányad feltétlen és jelentős növelését szorgalmazó, általa többséginek vélt álláspont híveivel is, mivel a túl magas beruházás hatékonysága nem látszik biztosíthatónak.

Tímár János tanulmánya az önfoglalkoztatás és az egyéni vállalkozások fejlődését nemzetközi egybevetésben vizsgálja. Megállapításai közt érdekes az, hogy bemutatja, mily csekély szerepet játszott – a várakozások ellenében – az önfoglalkoztatás a gazdaság munkahely-teremtő képességében és különösen a munkanélküliek reintegrálásában (358. o.). Az önfoglalkoztatók többsége igazából továbbra is inkább megélni, mint vállalkozni kívánna, és a gazdaságpolitika foglalkoztatási felelőssége ily módon nem csökken automatikusan.

A nemzetközi kérdésekről szóló részben A karaván halad című esszéjében *Antal László* veszi fel a küzdelmet a gazdaság legtöbb vagy éppen minden gondjáért a globalizációt hibáztató nézetekkel. A szerző kiemelten fontosnak tartja a társadalmi tudatot tudományos súlyuktól függetlenül is nagyban formáló nézetek kritikai elemzését, kiemelve, hogy a tőkemozgások révén a növekedés finanszírozhatóbbá vált, miközben az összefolyamat bizonytalansága is megnőtt. Elsősorban a bizonyos körökben már-már Bibliaként szolgáló David Korten elképzeléseinek utópikus volta mellett annak fejlődésgátló hatását is kimutatja.

E felfogással szöges ellentétben áll a néhai *Rabár Ferenc* e kötetbe fölvetett írása, ahol a globalizáció nemzetállamot és szolidaritást veszélyeztető, fenyegető folyamatként jelenik meg, s amivel szemben a szerző (410. o.) a társadalom újrafelfedezésére biztat.

Szabó Katalin elemzése a tanulás és a tudás vállalati nézőpontú áttekintését adja. A tudásalapú gazdaság létrejötté ma már nem jelszó, hanem a nemzetközi vállalatok üzemi és munkaszervezését átalakító gyakorlat, ami viszont kihívást jelent az ipari korszak elhatárolásai szerint létrejött, kategóriarendszerét ebből absztrahált közgazdasági elmélet

egésze számára. A jórészt a működés (termelés) közben, nem attól elkülönülten végbe-
menő folytonos tanulás időnként teljesen új struktúrákat alakít ki. A szervezet túlélőkép-
ességét egyre inkább információfeldolgozási képessége, annak eredményessége alakít-
ja. A rendszer működését sokkal inkább a hálózati kapcsolatok dinamikája határozza
meg, mint bármiféle előre adott, exogén szabályrendszer (427. o.). Ez más oldalról azt
is jelenti, hogy sem elvileg, sem gyakorlatilag nem létezhet olyan szereplő (szuper-
agy), aki minden szükséges információ birtokában lehetne; így pedig csak az eleve a
decentrális információk meglétére építő módszerek lehetnek hatékonyak. A szisztema-
tikus kísérletezésre, a szereplők informális tudására épített rendszerek bizonyulnak
életképesebbeknek.

A valóban csak kedvcsinálóként megemlített tanulmányok messze nem fedik a kötet
teljes témakörét: volt kormánytagok, tanszékvezetők, társadalomkritikusok és -kutatók
írásai szinte teljes körben mutatják fel azt, amit ma az izgalmas, releváns magyar közgaz-
daságtan kínál az ez iránt érdeklődőknek. S mielőtt elhinnénk azt a gyakorta ismételtgetett
– bár senki által még nem igazolt – tézist, amely szerint a magyar közgazdaságtan elhalt
volna, tessék olvasni, tessék választani! E kötetben mindenki találhat kedvére való, érté-
kes és időtálló olvasmányt.

Csaba László

II.

Az értékes kötet, amely méltó Augusztinovics Mária-hoz és az általa képviselt szellemi-
séghez, 29 neves magyar közgazdász tisztelegése a magyar közgazdasági közélet megha-
tározó személyisége előtt. Ez fokozza a kiadvány jelentőségét, de igencsak megnehezíti a
recenzens dolgát. Egyedül talán nem is vállalkoztam volna arra, hogy képet adjak a
kötetről, de olvasván nagyra becsült kollégám, Csaba László recenzióját, már nem tűnt
annyira lehetetlennek a vállalkozás. A kötet szerzőit – ahogyan az ilyen *Festschriften*-
knél szokásos – nem a témák, a megoldandó közgazdasági dilemmák vagy az intellektuális
érdeklődés hozta össze, hanem az Augusztinovics Mária iránt érzett tisztelet és szeretet.
Ezen túl nehéz lenne bármilyen közös nevezőt találni a tanulmányok készítői között.
Ebből következik, hogy a recenzióban nem annyira a szerzők érdeme, hanem sokkal
inkább a recenzens horizontjának határai domborodnak ki. Kénytelen vagyok ugyanis
töredelmesen bevallani az olvasónak, hogy a neves szerzők közül csak azoknak a dolgo-
zatára térek ki, akiknek a fejtegetéseit magamhoz leginkább közelínek éreztem. (Ezúton
kérek elnézést azoktól, akik ily módon kimaradtak a recenzióból!) Még ebben a körben
sem várhatják tőlem, hogy súlyuknak megfelelően kezelem az egyes dolgozatokat, ezt
ugyanis sem ismereteim, sem a recenzió terjedelme nem teszi lehetővé. Erősen bírom
azonban abban, hogy ikerrecenzióink nyomán sokakban támad fel érdeklődés a könyv
iránt, így az olvasók ütik majd helyre a recenzensek „igazságtalanságát”. Nem ismétlem
meg Csaba László általános jellegű méltató sorait, és ismertnek tételezem fel a szóban
forgó kötet szerkezetéről írottakat is. A folyóirat által felkínált hasábkotat inkább az egyes
dolgozatok bemutatására használom fel.

Kézdi Gábor és Köllő János neveihez fűződik az *Életpályamodellek átfogó címet vise-*

lő első rész vezető tanulmánya, amely a szakmastruktúra változásának folyamatosságát vizsgálja. (Hogy örült volna ennek Jánossy Ferenc!) Az a kérdés izgatja a szerzőpárost, hogy a rendszerváltozás évtizede hogyan változtatta meg a korosztályok közötti jövedelem-újraelosztás feltételeit, a háztartások optimális fogyasztási stratégiáit, illetve miképpen alakulnak át a munkahelyi karrierpályák. A tanulmány ennek az óriási témakörnek egy viszonylag jól mérhető szeletét elemzi: az életkor-specifikus kereseti különbségek megváltozását, annak lehetséges okait és következményeit. A szerzők arra a következtetésre jutnak, hogy a rendszerváltozás jelentős változásokat implicált a generációs kereseti arányokban, ezen belül is elsősorban a diplomás szakmákban. Miközben a tanulatlan és a középfokú végzettségűek esetében a generációs előny lényegében változatlan maradt, a felsőfokon iskolázottak körében az idős kimenő korosztályoknak a hasonló végzettségű pályakezdő fiatalokhoz viszonyított előnye az 1972-es 220 százalékról 1997-re 130-150 százalékra esett vissza.

Simonovits András a demográfiai modellcsaládot igyekszik gazdagítani az együtt élő korosztályok elméletének alapmodelljéből kiindulva. A téma szakértőinek bizonyára nagyon izgalmas az a módszer, ahogyan a szerző a két tipikusan állandósuló állapot (az aranyszabály, illetve a kiegyensúlyozott állapot) feltételeinek módosulását mutatja be az alapmodell általánosításai révén, azaz a modellt kiterjesztve a halálozási kockázatot, a népesség- és a termelékenységváltozást is figyelembe vevő modellekre.

A korosztályok (generációk) közötti elszámolás, illetve újraelosztás modelljével, illetőleg az Auerbach, Gokhale és Kotlikoff neveihez fűződő módszer alkalmazásával elért eredményeket ismerteti *Szabó Miklós* és *Gál Róbert Iván* áttekintő tanulmányukban, ki térve a módszer alkalmazásának korlátaira is.

Tudományterületünkön – úgy tűnik – egyre inkább létjogosultsága lesz az alkalmazott közgazdaságtan egy viszonylag új ágának, a nyugdíjgazdaságtannak. Az ezt a címet viselő második rész *Bod Péter* tudományos esszéjével indít a magánnyugdíj-pénztárak működésének jövőjéről. A szerző az 1998-ban törvénybe iktatott kétpilléres vegyes rendszert vizsgálja abból a szempontból, hogy elfogadható szintű öregségi nyugellátást biztosít-e, illetve miképpen kezeli a nem öregségi típusú kockázatokat a tőkével fedezett nyugdíjrendszer. Az alkalmazott szimulációs módszer és feltevések mellett arra a következtetésre jut, hogy a kétpilléres rendszer elfogadható öregségi nyugdíjat ad, ha nincsenek a járulékfizetésben jelentős mértékű kiesések. Ha ilyen kiesések vannak, akkor a két pillér már nem egyformán kezeli ezeket. A társadalombiztosítási nyugdíj szintje szempontjából nincs jelentősége annak, hogy a kiesés az aktív életpálya melyik szakaszán következik be. Nem így a magánnyugdíjnál, ahol azonos nagyságú kiesés a bérnövekedés indexe és a kamatláb viszonyától függően lehet előnyös vagy hátrányos aszerint, hogy a kiesés az életpálya korai vagy késői szakaszára esik. A nem öregségi típusú szolgáltatások közül Bod Péter a rokkantellátást és az úgynevezett hátramaradotti ellátást vizsgálja, és arra a következtetésre jut, hogy a második pillér (a magánnyugdíj) nem tudja megfelelően kezelni egyik kockázatot sem.

A magyar társadalomszociológia „nagyasszonya”, *Ferge Zsuzsa* a magyar nyugdíjreform történetét írta meg – a maga nézőpontjából és felfogásában. Eszerint a történet két nagy fejezetre bomlik: a Világbank „beavatkozása” előtti és utáni korszakra, és ez a két szakasz nagyjából egybeesik a rendszerváltás előtti, illetve az azt követő időszakokkal. Ferge Zsuzsa szerint a nyolcvanas évek végén a magyar nyugdíjrendszer „pocsék, de javítható állapotban volt” (102. o.), amelyet a sokféle számítással alátámasztott, 10-15 éve érlelt nyugdíjreformtervek jeleztek. A rendszerváltás után a magyar kormányok – elsősorban a Világbank nyomására – „elfeledtek ezekről a tervekről”. A tanulmány előbb áttekinti a Világbank törekvéseit, javaslatait a többpilléres nyugdíj-

rendszerre vonatkozóan, majd összegezi, hogy ezek hatására mi történt a magyar nyugdíjrendszer intézményrendszerében. A világbanki koncepció – Ferge Zsuzsa szerint – azon az egyszerű, de mélyen ható tévedésen alapul, hogy egyetlen pillér nem képes egyszerre megvalósítani a megtakarítási-biztosítási, illetőleg a redisztributív célokat, holott a társadalombiztosítási rendszernek éppen ez a lényege. Ehhez azonban a nyugdíjnak valóban keresetarányosnak kell lennie. A kilencvenes évek reformlépései azonban a társadalombiztosításból fokozatosan kiemelték a keresetarányos elemeket, és a megtakarítási-biztosítási funkciót a magánnyugdíj rendszerének kiépítéséhez kapcsolták. A polgárok ezért érthetően tömegesen léptek át a magánpénztárakba, miközben a magánnyugdíj „előnyeiről” még nem lehettek meggyőződve. A fergei ítélet súlyos: a mai nyugdíjrendszer társadalombomlasztó, és veszélyezteti az idősök jelentős részének biztonságát.

Martos Béla összehasonlító tanulmányában azt vizsgálja, hogy öt európai országban (Nagy-Britannia, Magyarország, Olaszország, Lengyelország és Svédország) milyen szabályokat és formulákat alkalmaznak a nyugdíjjogosultság és az öregségi nyugdíj induló értékének megállapítására. Figyelmet érdemelnek a szerző következtetései. Lássunk ezek közül néhányat! Egyes országokban különbséget tesznek férfiak és nők között, máshol nem (Svédország és Olaszország). A nyugdíjbiztosító rendszerek egy része nemcsak a biztosítottaknak, hanem családtagjaiknak is nyújt valamit, valódi családi jellegű biztosításról azonban csak Nagy-Britannia és Svédország esetében beszélhetünk. Mindegyik rendszer tartalmaz biztosítékot arra, hogy a kisjövedelmű nyugdíjasok is megközelítsék a létminimumot. És végül az utolsó szempont: az egyszerűség. Az olasz szabályozás látszik a legegyszerűbbnek, ezt követi a svéd. A lengyel formulák bonyolultak, logikájukat mégis könnyű követni. A két legbonyolultabb rendszer a brit és a magyar. Igazán lesújtó azonban az utolsó mondat. „A magyar szabályozás teljesen zavaros és áttekinthetetlen, egy nyugdíjas sem képes ellenőrizni, annyi nyugdíjat állapítottak-e meg neki, amennyi jár” (133. o.).

A harmadik rész *Bekker Zsuzsa* nagy ívű tanulmányával indul, amely a közgazdaságtan egy-egy alapkérdésének apropóján végigviszi az olvasót a közgazdasági elmélet szinte teljes fejlődéstörténetén. A tanulmány alapkérdése szerintem¹ az, hogy a közgazdaságtanban miért nem alakult ki mindmáig az elméletnek és az empiriának az a szimbiózis, amely azt a természettudományokéhoz hasonló státusba emelné ezt a tudományt? A „mérés kora” a neowalrasi világkép és a „formalista forradalom” házasságával kezdődik – hivatkozik a szerző Rimára. A huszadik század első felét olyan nagy nevek fémjelezték, mint Chamberlain, Robinson, Myrdal, akik alig gyakoroltak hatást a későbbi főáramlat alakulására, szemben Hicksszel, Samuelsonnal, Neumannal és Morgensternnel, akiknek a munkái viszont alig ismertek a gyakorló közgazdászok körében. Ez előbbiekké hozzájárulása inkább szubsztantív, az utóbbiaké inkább metodológiai természetű volt, és végül is ez utóbbi irányzat határozta meg alapvetően a közgazdaságtan későbbi főáramlatú fejlődésének természetét. Ha a közgazdaságtan nem képes a „high theory” és az empiria szintézisére, akkor megnövekszik a veszélye annak, hogy újjáélednek a „politikai aritmetika” legrosszabb hagyományai, amely a közgazdaságtant az uralkodó gazdaságpolitika kiszolgálójává süllyesztette le. Ez a veszély hatványozottan jelentkezik például a kelet-európai régióban végbemenő gazdasági-társadalmi transzformáció közgazdasági elemzésével kapcsolatban. A szocialista rendszerek összeomlásával nemcsak a világgal való kommunikáció gátjai omlottak össze, hanem az ökonometriai műhelyek rengeteg olyan

¹ Ha egy rövid cikk ennyi fontos kérdést vet fel, mint Bekker Zsuzsáé, nem könnyű megtalálni azt az egyet, amiért a cikk íródott – és mi tagadás, ebben a szerző sem nyújt elég segítséget az olvasónak.

tapasztalata és ismerete is, amelyek csak abban a rendszerben voltak érvényesek. Újra felmerül tehát a „mit mérjünk” dilemmája. Mintha csak egy történelmi rövidzárlat következett volna be, amiben nem igazítanak már el az elméletek, a létező statisztika, sőt a történelem módszerei sem. Ismét csak remélhetjük, hogy a schumpeteri tanítás, a „command of techniques”, a közgazdász mint szakma valamikor majd ismét visszanyeri az érvényét.

Király Júlia és *Száz János* – eredetileg indulatosnak készült – irata egyszerre szól a jogászoknak és a számviteleseknek. Üzenete, hogy a jogszabályok (pontosabban: a jogszabályi megfogalmazások) és a számviteli előírások alkalmazkodása szükségszerűen lassúbb, mint a piac fejlődése. Ám a pénzügyi piacokon az elmúlt évtizedben tapasztalt robbanásszerű fejlődés ezt a lassúságot még inkább nyilvánvalóvá tette, a „múlt századi vicinálisokra megfogalmazott szabályokat próbálunk alkalmazni az elektronikus sztrádákon” (180. o.). Jelenleg a jog és a számvitel nem tud semmit sem kezdeni olyan pénzügyi termékekkel, mint például a szintetikus devizabetét, a swap-pozíció vagy a határidős ügyletek. A tanulmány példákon keresztül érzékelteti a nehézségeket, ám tovább is megy: megmutatja a megoldás irányát is! A pénzügyelmélet megtaníthat arra, hogy a pénzügyi rendszer mindenkor elemi befektetési termékekre bontható, és ebből bármely konkrét szituáció összerakható. Ez a módszer segíthet megérteni az összetett termékek értékelési alapelveit – és talán annak jogát és számvitelét is.

Medvegyev Péter azon szerzők közé tartozik, akik viszonylag ritkán publikálnak, de akkor úgy, hogy az „nagyot szóljon”. A kötetben megjelent tanulmánya nem kevesebbet állít, mint hogy a piaci koordináció semmivel sem magasabb rendű, mint a bürokratikus.² Ennek az az alapvető oka, hogy az emberek önzők, ösztönvezéreltek és nem racionálisak, és hajlamosak a hatalmat (legyen az állami bürokratikus eredetű vagy vállalati) önmagáért „felhalmozni”. „Ha a piaci gondolkodást, értékrendet hagyjuk a társadalmon »eluralkodni«, hosszú távon a társadalom »erőforrásai« ugyanúgy kimerülnek, mint a diktatúrában” (216. o.). Ezt az állítást nyugodt lélekkel besorolhatnánk a tételeiket sokkal inkább provokatív megfogalmazásokkal, semmint bizonyítékokkal alátámasztani igyekvők végtelen sorába, ha a szerző nem azzal indítaná a gondolatmenetét, hogy a közgazdaságtan alapkérdései iránti, az utóbbi időkben tapasztalható közöny mögött az elmélet és a tapasztalat között megmutatkozó távolság húzódik meg. Ez az indítás az olvasóban felfokozott várakozásokat gerjeszt, amit azonban a szerző csak részben elégít ki. Sajnos az empiriához való közeledés kimerül a „magától értetődő”, „megmutatható” és „a jelentőségét nem kell hangsúlyozni” típusú utalásokban. A Szovjetunióval kapcsolatos gondolatmenet pedig a végtelenségig elnagyolt. A dolgozatban felvetett kérdések jelentőségét azonban mindezek nem kisebbítik.

A kötet negyedik része is a mérés problematikáját járja körül, ám sokkal inkább a gyakorlat, semmint az elmélet felől közelítve. A rész indító tanulmányában *Chikán Attila* a vállalati teljesítményelemzés egy matematikai-statisztikai modelljét, az útelemzést mutatja be. Ez a módszer a fogyasztói igény kielégítési képességet helyezi a vizsgálat középpontjába. Ezen keresztül teremt kapcsolatot a vállalati teljesítmény és a vállalati működés tényezői között.

Hetényi István végre publikálhatta a két világháború közti adóterhek és a GDP viszonyára vonatkozó régebbi kutatásainak eredményét – annak az általános kérdésnek az apropóján, hogy vajon az adók GDP-hez való viszonyítása helyesen fejezi-e ki az adóterheket. E mutatóval a fő baj az, hogy a GDP tartalmazza az amortizációt is, ami viszont nem jövedelem. Emiatt torzulhatnak a számítások. A magyar amortizáció hányada a kilencvenes évek közepe táján jóval nagyobb, mint a külföldi, és mint a két világháború közötti magyar adatok. Emiatt „magasabb, felnövesztett” GDP-hez viszonyítunk, mint

mások. Ennek következtében néhány százalékkal magasabb a tényleges adóterhünk, mint a kimutatott.

Remélem e némileg önlényesen kiválogatott gondolatok is meggyőzték az Olvasót arról, hogy érdemes kezébe venni ezt a kötetet. Benne nemcsak a kerek évfordulónak és a kiváló közgazdásznak kijáró tisztelgés kap hangsúlyt, hanem számos új, fontos gondolat is, a hazai közgazdaságtudomány egyfajta keresztmetszetét nyújtva az érdeklődőknek.

Bara Zoltán

² A hűség kedvéért meg kell jegyezmem, hogy a szerző nem ezeket a Kornai-kategóriákat használja, de mondanivalóját szerintem ez a kategóriapáros fejezi ki a leghívebben. Kornaira egyébként is szívesen és többször hivatkozik a tanulmányban.

Bara Zoltán a Versenytanács tagja, a BKÁE tanára.